



# Sófár



2014. 02. 15.

עתון הקהילה היהודית בני ירעג'האזה – a Nyíregyházi Zsidó Hitközség lapja

## RAOUL WALLENBERG-DÍJ

Ne tűnjék szerénytelenségnek: örülünk, és szeretnénk, ha örömeinkben olvasóink is osztoznának, ezért került címlapra a díjról szóló hír.

Igazságtalanok lennénk, ha nem említénék meg azokat, akik hozzájárultak a Sófár sikeréhez.

A lapot **dr. Tóth-Ábri Péter** – aki hitközségünk alelnöke és előimádkozója volt – találta ki 1997-ben. Közösségi lapnak indult, akként is működött sokáig. Az évek során a kezdeti szerény példányszám kevésnek bizonyult. Ma a lap 300 példányban jelenik meg (ebből 200-at postázunk, 100-at látogatóink visznek magukkal), de az interneten ennél jóval többen olvassák. Rendszeresen közli írásainkat a MAZSIHISZ ([www.mazsihisz.hu](http://www.mazsihisz.hu)), és – egyéb olvasnivalók és fotók mellett – a Nyíregyházi

Zsidó Hitközség Facebook oldala. Utóbbin a díjról szóló értesítést több mint 1300-an(!) tekintették meg.

2009-ben az őszi ünnepek előtt Péter, aki addig a kiadással járó legtöbb munkát egyedül végezte, váratlanul megbetegedett, akkor vette át a lap szerkesztését az impresszumban szereplő gárda.

Három évvel később hackerek feltrögték és tönkretették weblapunkat (a siker bizonyos jele; kezdtük gyanítani, hogy jó munkát végzünk), amelynek létrehozása szintén Tóth-Ábri Péter nevéhez fűződik. Sárosi Gábor volt, aki újjáépítette (lásd: [www.sofar-ujzag.hu](http://www.sofar-ujzag.hu)) és azóta is gondját viseli. A nyomtatott újság arculattervezését az előző számig egy kiváló szakember: **Pristyák József** végezte. Sajnos, betegsége miatt nem tudja tovább vállalni. Helyét méltó utód, **Talpas Sándor** veszi át. A nyomdai munkát a nagy múltú **Gprint Iroda** végzi mindannyiunk meglegedésére.

Hosszadalmas lenne felsorolni, hogy az elmúlt több mint négy év alatt kik publikáltak a megújult Sófárban. Szerzőink között vannak állandó és alkalmi cikkírók, történészek, újságírók, jó tollú „amatőrök”. Köszönjük mindnyájuknak – hiszen a siker közös –, és várjuk a további írásokat!

Amire büszkék vagyunk: számonként általában egy, legfeljebb két oldalnyi fordítást engedélyeztünk magunknak, ezt leszámítva minden cikk első közlés. Elsőbbséget biztosítunk – és nem csak most, a 70. évforduló alkalmából – a vészkorszakkal bármilyen vonatkozásban foglalkozó írás-

nak, legyen az kutatás, tanulmány, vagy személyes visszaemlékezés.


Végül köszönet illeti Olvasóinkat, hiszen nélkülük munkánknak nem lenne értelme. Reméljük, hűek maradnak hozzánk a jövőben is.

„A Raoul Wallenberg-díj alapítását a Wallenberg Egyesület kezdeményezte azzal a céllal, hogy etikai mércét és példát állítson a magyar társadalmi és politikai közélet elé. A díj azon személyek, szervezetek áldozatos munkáját, emberi, közösségi magatartását ismeri el, akik tevékenységükkel, életútjukkal példát mutatnak embertársaiknak a Magyarországon hátrányos helyzetben élők, diszkriminációt elszenvedők érdekében, az emberi és állampolgári jogok törvényekben biztosított érvényesítésében kifejtett tevékenységükkel.”

FORRÁS: INTERNET

**2014-ben a következők nyerték el a díjat:**

- **Forrai Tamás**, a jezsuiták magyarországi rendtartomány-főnöke,
- **Szóllósi Gábor**, a Társaság a Szabadságjogokért érpataki koordinátora,
- **Tódor János** újságíró,
- **Csonkáné Lakatos Klára**, a Hosszúpályi Egységes Óvoda, Bölcsőde Cigány Nemzetiségi Tagintézmény vezetője,
- **Peter és Pavol Hudák**, akik a felvidéki bártfai zsidó közösség emlékeit összegyűjtötték és azokból kiállítást szerveztek,
- **a Jákim Stúdió Színházi Társaság**
- **és a Nyíregyházi Zsidó Hitközség lapja, a Sófár.**



**Raoul Wallenberg**  
svéd diplomata, embermentő


### OKLEVÉL

**Sófár - Nyiregyházi Zsidó Hitközség**  
lapja  
részére,

a törvényben biztosított emberi és állampolgári jogok érvényesítéséért,  
valamint a nemzeti kisebbségek harmonikus együttéléséért végzett áldozatos munkájuk elismeréseként

**Raoul Wallenberg-díjat**  
adományozunk

Budapest, 2014. január 17.



**Derdák Tibor**  
elnök  
Raoul Wallenberg-díj Bíráló Bizottság

**Sípos András**  
sörös elnök  
Raoul Wallenberg Egyesület

# HITKÖZSÉGI HÍRADÓ

A holokauszt hetvenedik évfordulója alkalmából a Civil Alap által kiírt pályázaton hitközségünk eredményesen szerepelt.

A pályázati kiírás szerint bárki és bármilyen szervezet pályázhatott az emlékévhöz kapcsolódó projekttervezettel,

kedvenc kifogása, hogy „minden napra esik egy holomegemplékezés, bezzeg...”

A „hatás” nem az előzetes latolgatásoknak megfelelően, a vártnál jóval hamarabb meg is érkezett, ami az alábbi nyilatkozat kiadására készítette a vezetőséget:

## KÖZLEMÉNY

A Nyíregyházi Zsidó Hitközség – a tagság túlélőinek teljes egyetértésével – ezennel lemond a Civil Pályázaton nyert nyolcmillió forintról. Nem kíván részt vállalni abban az arcpírító történelemhamisításban, ami a Józsefvárosi Emlék-hely koncepciójában, Szakály Sándor megfogalmazásában és a tervezett meg-szállási emlékmű mondanivalójában testesül meg.

A magyarországi zsidó áldozatok egy kollektívnek kikiáltott, kreált bűn miatt váltak mártirokká. A jelenlegi történelemhamisítási kísérlet vélt kollektív felelősséget akar hárítani a „megszállókra”.

Az elnyert összeget valóban méltó módon szeretnénk volna felhasználni, de hisz-szük, hogy a visszautasítás, ha csekély mértékben is, kifejezi a kollektív bűnös-ség fogalmának elutasítását.

Öszintén reméljük, ezzel méltó módon emlékezünk áldozatainkra. Remélhe-tőleg eljön az idő, amikor az események valós kibeszélése járul hozzá a feldolgo-záshoz.

Lépésünkkel azon túl, hogy tiltakozásunknak adunk kifejezést, szolidárisak kívánunk lenni az előttünk ugyanilyen lépést tevő (és remélhetőleg utánunk hasonlóképpen cselekvő) hittestvéreinkkel.

Nyíregyháza, 2014. február 5.

*A Nyíregyházi Zsidó Hitközség  
vezetősége*

mondván, nehogy támogatás híján ne valósulhasson meg egy-egy értékes elképzelés. A kiírás megjelenését követően hitközségünket elárasztották pályázni akarók megkeresései. Voltak, akik még ötletet is tőlünk vártak, mások együtt-működési szándéknyilatkozatot kértek, és többen hitközségi pecséttel ellátott ajánlási igénnyel léptek fel. Személy szerint olyan valaki is széles mosoly-lal üdvözölt, aki addig átment az utca túloldalára, ha meglátott. No, nem sze-mélyes okok miatt, hanem mert enyhén szólva is mást képviselünk. Már ebben az időszakban látszott, fennáll a veszé-lye annak, hogy a kampányszerű meg-emlékezések a kívánt hatás ellenkezőjét eredményezhetik. „Jóakaróink” egyik

Mindez megelőzte a kormány és a zsidó szervezetek (köztük a MAZSI-HISZ) közötti tárgyalás és az azt kö-vető rendkívüli közgyűlés időpontját. Mint köztudott, a tárgyalás a kormányt képviselő Lázár János megjegyzésével zárult, miszerint tájékoztatni fogja a miniszterelnök urat, aki majd később reagál az elhangzottakra.

És eljött a felfokozott érdeklődéssel várt rendkívüli közgyűlés ideje.

Heisler András, a MAZSIHISZ elnö-ke előjáróban felolvasta Dr. Schweitzer József nyugalmazott országos főrabbi gondolatait:

*A mai közgyűlés tárgyával kapcsolat-ban az alábbiakat szeretném kifejezni. Elfogadhatatlan minden olyan érvelés,*

*amely a hazai zsidóság 20. század első felében bekövetkezett tragédiájáért viselt felelősség dolgában nem fogalmaz egyér-telműen. Súlyos döntés meghozatala vár a közgyűlésre. A döntést úgy kell meg-hozni, hogy azt a Tóra szellemében egye-nes gerinccel vállalhassuk mártírjaink emléke, hittestvéreink és a zsidó történe-lem előtt. Az emlékévhé méltósága azt kí-vánja, hogy az utóbbi hónapok polémiai lezáruljanak, és a továbbiakban kikerül-jenek a napi politikából és közbeszédből.*

**További idézetek a közgyűlésen el-hangzottakból a teljesség igénye nélkül:**

**Egy túlélő:** Az egyik legfájdalmasabb tapasztalat az volt, hogy a németek tu-lajdonképpen gépiesen végezték a rájuk bízott feladatokat, igazán zsigerből ke-gyetlenek a magyar csendőrök és egyéb résztvevők voltak.

**Felszólaló:** A kifogásolt Szakály Sán-dor megjegyzés, a Sorsok Háza koncepciója és a tervezett emlékmű valójában egy egységes szellemiséget képvisel, ami az „egy a tábor, egy a zászló” típusú nemzeti érzelmre kíván hatni. Semmi baj nem lenne, ha immár sokadszorra is a nemzetiség fogalma nem a zsidókhöz viszonyítva lenne meghatározva.

Megalázó az a nagyfokú lenézés, ami a kormányt képviselő részéről a „nem vagyok kompetens, majd az illetékes re-agál” megjegyzésben nyilvánult meg.

Folyosói beszélgetés – nem minden önirónia híján: Valóban nagy a baj, ha a MAZSIHISZ közgyűlésén ilyen egy-hangú az egyetértés...

A határozat 76 igen, 2 nem és 3 tar-tózkodás mellett született meg: „A MA-ZSIHISZ jelen körülmények között tá-vol tartja magát a kormány Holokauszt 2014 emlékprogramjától...” Valamint: „...akkor tud részt venni a kormány-program folyamatában és abban az esetben fogja felhasználni a Civil Pályá-zati Alaptól elnyert támogatásokat, ha a Magyar Kormány a holokauszt emlé-kezetével és feldolgozásával kapcsolatos gyakorlatán jelen határozatunk figye-lembevételével változtat.”

Utólag is hisszük, hogy a holokauszt mártírjaira emlékezés céljára pályáza-ton elnyert pénz a visszautasítással lett a legméltóbb módon felhasználva.

Sárosi György  
elnök

# MAGYAR ÁLLAMPOLGÁROK SÁRGA CSILLAGGAL

1944. március 19-én a szövetséges fasiszta német állam hadserege ellenállás nélkül megszállta Magyarországot. Vitéz Nagybányai Horthy Miklós kormányzó és az egész államapparátus, a parlament helyén maradt. (Pölöskei-Gergely-Izsák, é. n. 166. o., Bihari, 1993. 228. o., L. Nagy, 1995, 240. o.) Ugyanakkor az addig miniszterelnöki tisztséget betöltő Kállay Miklós menekülni kényszerült. „Már az a tény, hogy a zsidótörvények ellenére is a zsidókat nem tette vagyoniilag teljesen tönkre, még nem szervezett gettókat, nem deportáltatott, legfeljebb a munkaszolgálatral sújtotta őket, csak fokozta a német kormány bizalmatlanságát”, – írta róla Nagybaczoni Nagy Vilmos vezérezredes, volt honvédelmi miniszter. (Nagybaczoni, 1986, 250. o.) A török nagykövetségén talált menedéket, mert letartóztatás fenyegette, mint azokat a politikusokat és közéleti személyiségeket, rendőrtiszteket, újságírókat, gazdasági vezetőket, akik nem szimpatizáltak a németekkel. A Gestapo a magyar rendőrség segédletével kész listák alapján, a megszállást követő néhány óra alatt több száz embert fogott le azonnal. Később magát Kállay Miklóst is őrizetbe vették november 17-én, amikor a török követséget önként elhagyta. (Kádár-Vági, 2005. 105. o., L. Nagy, 1995. 240. o., Gyurgyák, 2001. 679. o.) Új kormány alakult; Horthy Miklós, a Magyar Királyság kormányzója Sztójay Döme altábornagyot, Magyarország volt berlini nagykövétét nevezte ki miniszterelnökké (1944. 03. 22.-1944. 08. 29.), akiről Dr. Joseph Goebbels a következőket írta naplójában, 1944. június 7-én: „Sztójay, akinek fogadására valamennyien összegyűltünk Klessheimben, harmadrangú politikus. Viszont mindenképpen a mi oldalunkon áll, nem fog különösebb nehézségeket okozni nekünk.” (Goebbels, 1994. 393. o., Bölöny, 1992. 93. o.) Nagybaczoni Nagy Vilmos véleménye szerint „E kormány kinevezése nagy hiba volt. Elsősorban Sztójay nem volt egyénileg alkalmas arra, hogy ilyen nehéz és súlyos

időkben az ország kormányát vezesse.” (Nagybaczoni, 1986. 239. o.)

A parlamenti többséget továbbra is az 1939-es titkos választásokon győztes párt, a Magyar Élet Pártja 73%-os képviseleti aránnyal alkotta, „azonban a kormány tagja csupa szélsőjobboldali politikus lett, kivéve a nyilasokat”. (Romsics, 2011. 237. o., L. Nagy, 1995. 241. o.) A Nyilaskeresztes Párt továbbra is ellenzékben maradt. (Romsics, 2011. 201. o., L. Nagy, 1995. 241. o.) A Führer és a külügyminisztérium képviselője dr. Edmund Veesenmayer, akit Hitler 1944. március 19-én nevezett ki a Nagynémet Birodalom teljhatalmú

kormányára hajlandó volt a „zsidókérdés megoldására” is: „megkezdte a zsidóknak német minta szerinti elhurcolását és kifosztását.” (Bihari, 1993. 228-229. o. Pölöskei-Gergely-Izsák, é. n. 168. o., Nagybaczoni, 1986. 240. o.) Hivatali ideje öt hónapja alatt „mindazt megtette, amit a németek és a szélsőjobboldal már addig is követeltek.” (Romsics, 2011. 237. o.)

Ehhez asszisztált az államapparátus. A belügyminiszter a Felvidékről származó politikus, Jaross Andor lett. (A visszacsatolt területeken nem tartottak képviselőházi választásokat, „minden alkalommal kormányjavaslatra, ál-



megbízottjának és magyarországi követének, április 3-án fogadta Szálait, a Nyilaskeresztes Párt vezetőjét. „A kihallgatás után azt a korábbi, Szálairól kialakított véleményét erősítette meg, hogy Szálasi bohóc, aki felváltva hencceg és megalázkodik, s nem alkalmas a küszöbön álló feladatok megoldására.” (Braham, 1988, 315. o., 326. o.) Az új kormányfő és a kormánya mindenben eleget tett a német követeléseknek, a nyersanyagok, az élelmiszerek szinte korlátlan mennyiségben áramlottak Németországba, nem szólva a hadiipar produktumairól. A szuverenitás gazdasági téren is illuzórikussá vált, április 1-én a fegyverkezés és haditermelés irányítását is német megbízottak vették át. (L. Nagy, 1995. 241. o.) Sztójay és

lamfői kinevezés útján politikusokat hívtak be az adott területről”. (Püski, 2009. 96. o.) Négy esetben került erre sor: 1938. 11. 02. az első bécsi döntés, Csehszlovákia déli, magyarlakta, határmenti zónájának visszacsatolása után; 1939 márciusa, Kárpátalja visszaszerzése után; 1940. 08. 30. a második bécsi döntés, Erdély északi része és a Székelyföld egészének visszajuttatása után; 1941. 04. 11. a Muraköz, a Mura-vidék, a baranyai háromszög és Bácska visszaszerzése után. (Zeidler, 2009, 502. o.) Az összesen 375 fős képviselőház 30%-a nem választás útján került be a törvényhozásba. A Felsőházba összesen 22 személy került be ilyen módon. (Püski, 2009. 96. o.) Ezek a politikusok a kormánypártot erősítették. „Az or-

szágyülés tovább működött ugyan, de már csak rutinszerű, formalizált módon, és tevékenysége leginkább abban merült ki, hogy legitimációt biztosítson a német vezetés bábjaként műkö-

te”. Megtudhattuk, hogy „különleges megbízást kapott. Az ő feladata lesz a zsidókérdés technikai részének megoldása.” Egy terjedelmesebb interjúban részletezte programját: leszögezte, hogy „A zsidóság maga idézte fel a sorsot maga ellen” és kijelentette, hogy „A zsidóság a magyar fajta szempontjából sem erkölcsileg, sem szellemileg, sem pedig fizikailag nem kívánatos elem. Ennek a felismerésnek a tudatában keresni kell azt a megoldást, amely a zsidóságot teljes egészében kikapcsolja és kiküszöböli a magyarság életéből. – Nem gyűlölet és könyörtelenség irányítja az új rendelkezések megvalósítását.”

köszönhető, hogy élvezték az újonnan alakult Sztójay-kormány támogatását, amely nagy buzgalmat mutatott a zsidókérdés megoldásában. E célból a magyar kormány gyorsan megteremtette a törvényes alapokat, és a német és magyar zsidótlanítási egységek rendelkezésére bocsátotta az államhatalom eszközeit”. (Braham, 1998, 321. o.)

A Szabolcs megyei közigazgatás feje vitéz dr. Jékey Ferenc főispán volt, ám ő lemondott posztjáról (1944. 03. 22-én, majd május 06-án felmentette a kormányzó), és feladatát Thuránszky Pál vette át. (MNL. SZSZBML. IV. B. 411. 12000/1944. a. sz.) A hivatali apparátust Borbély Sándor alispán irányította (a megyeháza hivatalain, a kilenc járási főszolgabírókn és Nyíregyháza polgár-

**Endre László belügyi államtitkár**  
A MTI. jelenti. A Kormányzó Úr a belügyminiszter előterjesztésére vitéz dr. Endre Lászlót, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye alispánját belügyi államtitkárrá kinevezte. (MTI.)

dó, Sztójay Döme vezette kormánynak. Sztójay nem adott kormányprogramot, így nem kellett róla vitát folytatni, keynes kérdéseket feszegető interpellációk nem voltak, a kormányzat pedig az összes fontos kérdésre vonatkozó intézkedéseit – beleértve a hazai zsidóságot érintőket is – rendeletek útján léptette életbe.”) (Püski, 2009. 101. o.)

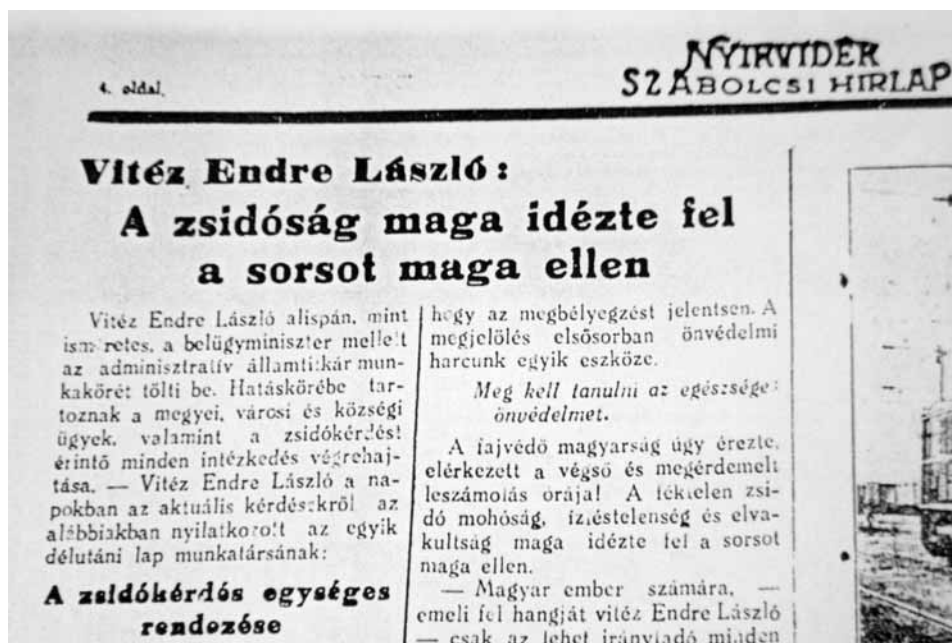
A belügyminiszter két államtitkára, akik a „zsidókérdés” megoldásában kulcsszerepet játszottak, Baky László (politikai) és Endre László (közigazgatási, a zsidó ügyekkel megbízott) államtitkár volt. (Kádár-Vági, 2005. 105. o., Braham, I. 1988, 308., 327. o.) „Mindketten kérkedtek antiszemita mivoltukkal, és a minisztertanács előtt hangoztatták, hogy eljárásuk során „emberséges szempontokra nem lehetnek tekintettel” – írta Horthy Miklós emlékirataiban. (Horthy, 1990. 290. o.) Ők „szívügyüknek” tekintették a zsidóság megsemmisítését, ez megnyilatkozásaikban is hűen tükröződik. A helyi lap, a Nyírvidek 1944. 04. 01. számában közölte vitéz Baky László nyilatkozatát, mely így kezdődött: „Állásomat kötöm ahhoz, hogy a baloldali és zsidó törekvéseket végre teljesen felszámoljuk”. Ugyanakkor jelent meg a közlés arról, hogy „Vitéz Endre Lászlót a belügyminisztériumba rendelték szolgálattételre”, munkaköréről „egyelőre” nem nyilatkozott. Az április 11-i számban azonban már konkrétumot olvashatunk tevékenységi köréről: „A Kormányzó Úr a belügyminiszter előterjesztésére vitéz dr. Endre Lászlót, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye alispánját belügyi államtitkárrá kinevez-



Az „eszköz” a csendőrség volt, a VIII. (Kassa központú) csendőrkerület parancsnoka, Tölgyesy Győző ezredes (ez volt az első zóna, ahol elkezdődött a zsidóság gettóba zárása). A zsidóellenes műveletekért felelős tiszt pedig Ferenczy László csendőr alezredes, aki a német biztonsági szolgálat, különösen az Eichmann-féle különleges egység (Sonderkommando, mely 150-200 fős alakulat volt) műveleteivel összehangolta a csendőrség tevékenységét. (Braham, 1998, 319., 333. o., Ungváry, 2012. 546. o.) „A Sonderkommando aránylag kis létszámú egység volt, mégis sikeresen valósította meg a zsidóirtás programját. Ez elsősorban annak volt

mesterén keresztül), így jutott el az állami akarat az állampolgárokhoz minden településen. Nyíregyháza polgármestere Nyíregyházi (Szohor) Pál volt.

Március 29-től rendeletek sokasága jelent meg, melyek az elkülönítést, az elérhetőségek beszűkítését célozták, majd a vagyon megszerzését szolgálták, végül a gettóba zárás elrendelése, a deportálás, a fizikai megsemmisítés feljött ki az utat. Mindezek ellehetlenítették a zsidók életét. Adatokat kellett szolgáltatniuk a távbeszélő előfizetőkről, a nem zsidó háztartási alkalmazottakat el kellett bocsátani, megszűnt a közszolgálatuk, közmegbízatusuk és ügyvédi működésük, nem lehettek tagjai a saj-



tókamarának, valamint a színművészeti és filmművészeti kamarának, be kellett jelenteniük a tulajdonukban lévő közúti gépjárműveket. (Gyurgyák, 2001, 176.,

részén, jól láthatóan, 10x10 cm. átmérőjű szövet-, selyem- vagy bársony anyagból készült, kanárisárga színű, hatágú csillagot viselni.” (MNL, K-szekció, 150-1944-



179, 180-181. o.) Március 31-én jelent meg a rendelet a „zsidók megkülönböztető jelzése” tárgyában. A belügyminisztérium e tárgyban a Minisztertanácshoz tett előterjesztésében (1944. 03. 28.) ezt írta: „Honvédelmi és közbiztonsági érdekek, hogy az ilyen szempontból megbízhatatlannak tekintendő zsidók jól felismerhetők legyenek. Könnyű felismerhetőségük ugyanis igen nagymértékben megkönnyíti tevékenységüknek és magatartásuknak ellenőrzését, és könnyebbé teszi távoltartásukat olyan helyektől, ahol jelenlétük a honvédelmi érdeket veszélyeztetné.” Ezért „minden hatodik életévét betöltött zsidó személy – nemre való tekintet nélkül – köteles házon kívül felső ruhadarabjának bal mell-

1-13) Április 5-től kellett a sárga csillagot viselni, amiről Horthy Miklós ezt írta emlékirataiban, kormánya tevékenységét értékelve: „A zsidókat az úgynevezett Dávid- csillag feltűnően látható viselésére kényszerítették, és ezzel másodosztályú állampolgárokká fokozták le őket.” (Horthy, 1990. 290. o.)

A rendelet azonnal eljutott a legkisebb településre is, a Nyírvidék március 31-i számában már olvasható volt. Kis-

várda község előjárósága április 1-én tudatta a város zsidó közösségével, hogy viselni kell a csillagot, mert aki nem hordja, az 2 hónapi, háború idején 6 hónapig tartó elzárással büntetendő. Április 6-án azt is megerősítették, hogy nemcsak az utcán, hanem az „üzletekben, irodákban, és minden olyan helyen kötelesek viselni, ahol a családtagokon kívül másokkal is érintkeznek.” Még abban az esetben is hordania kell, ha a kereskedő üzlethelyisége a saját házában van. Hozzáadták, hogy „Dobolni minden utcában, különösen a Szent László és a Deák Ferenc utcában.” (Nyírvidék, 1944. 04. 11., MNL, SZSZBML, V. 347. 70. doboz. 3831/1944. K. sz., 3837/1944. K. sz.) Ezek után a sajtó több esetben tudósított szabálysértésről: április 14-én Ungár Miklós pincért (Hímes utca 31. sz.) és Giczkovics Erzsébet háztartásvezetőt (Síp utca 19. sz.) ítélték 10 napi elzárásra, mert a munkahelyükön nem viselték a csillagot. (Nyírvidék, 1944. 04. 15.) Április 17-én a belügyi államtitkár, Baky László felhívását közölte az újság, miszerint felhívta az ország „hazafias érzésű, keresztény lakosságának figyelmét” arra, hogy sok zsidó nem viseli a jelet, ezért, ha „az általa is jól ismert zsidó férfi vagy zsidó nő nem viseli a sárga csillagot, vagy irattáskájával elfödve hordja, azonnal jelentse ezt a rendőrségnek.” (Nyírvidék, 1944. 04. 17.) Április 18-án az is kiderült, hogy azok a zsidó hozzátartozók is kötelesek viselni a csillagot, akiknek „hozzátartozójuk a hadművelési területen eltűnt, de halála megállapítást nem nyert.” (Nyírvidék, 1944. 04. 18.)

A kormány elindult azon az úton, mely a vidéki zsidóság túlnyomó többségének megsemmisítéséhez vezetett.

Dr. Riczu Zoltán



# AZ ÉN SZOMBATOM

A szombat a fizikai világban egy nap az ember számára. Idő, a hét hetedik napja. De nekem egy csoda lett. A 24 órás napból kilépett az időtlenség, a halhatatlanság érzése. Kilépett Isten. Vele ünnepelhetek, pihenhetek. A testem letette minden földi létét. Helyette a lélek, a szív áll Isten elé, várva megjelenését. Az imák alatt a lelkem a szívemre figyel, a szívnek pedig a Szellem általi lét siet a segítségére. Így válik a szombat számomra a mennyei és földi létezés csodájává. Csak a lélek, csak a szív imádkozik, és Isten elé járulva testi szemeiből folyik a könny. Siratja a kisebbségét a lélekkel szemben, mert amit az érezhet, láthat, neki nem adatik meg. De rádöbben a pillanat szépségére, amit mégiscsak megkaphatott töredékben, megmagyarázhatatlanul.

Ezért nekem a szombat tartása nem egy szertartás, nem egy forgatókönyv szerint eltöltendő nap. Nem. A szombat elvisz engem egy szellemi-lelki fejlődésbe, aminek kincseit az elkövetkezendő napok perceiben felhasználom. Ezért kell szombatról szombatra pótolni. A szombat a testemben érezhetővé teszi a láthatatlan lelki-szellemi részemen keresztül a halhatatlan, létező, örök Isten mennyei világát. Sok szombat, sok ima kellett, hogy ez a csoda megérkezzen az életembe. Kezdetben nekem is napok voltak, mikor a rendeltetett parancsok előírása szerint töltöttem a szombatokat. Jó volt, mert pihentem, imádkoztam. Majd észrevettem: alig várom,



hogy szombat legyen. Majd örültem, hogy szombat van.

Évek teltével egy hétköznap szombat beköszöntését üdvözlő dalokat hallgattam. Nem szombat volt, csak egy hétköznap. A zenehallgatás közepe táján elkezdtem sírni. A szombat szépsége a szívemig hatolt. Hiányzott. Ekkor beszélt a szívem és elmondta, mennyire szereti a szombatot, és mit jelent neki. Hálás voltam a menny és a föld Istenének, hogy e

kettéválasztott világ, ha másodpercekre is, de a szívemben, a lelkemben, a szellememben egységet alkot. Érezhetem a bennem elrejtett szellemi-lelki világomban Isten fényét, szeretetét. Csak köszönni tudom a másodpercekre megkaptott csodálatos, időtlen lebegést...

*Czine Ilona*

## ÉN KIS VÁROSOM 2.

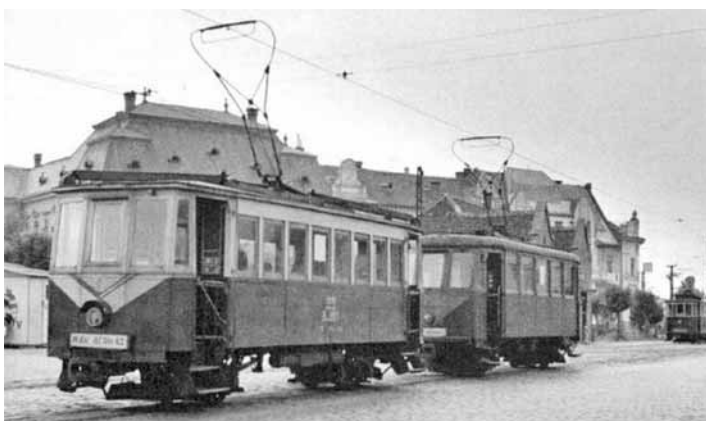
1955-re épült fel a Béke ház, amely eredetileg tisztai háznak készült, de nem népesítették be a katonák. Így jutott hely nekünk is, mivel ki kellett költözni a kórházból, ahol addig laktunk. Vegyük sorjában az épületeket. A tér díszes a Megyeháza, mely éke a városnak is közel másfél évszázad óta.

A hátsó traktusban, ahová a néhai dr. Csallány Dezső igazgató úr jóvoltából betekintthettünk, mint brancsbeliek, voltak a Megyei Múzeum kincsei. Mindent a szemnek, semmit a kéznek. Itt volt a Halászcserda, ahová előszeretettel jártunk anyám kedvéért, majd a Bajor Söröző, ahová én is szívesen mentem. De hová

lettek a finom sörök és sörkorcsolyák?

Itt volt a Vesszős nevű kocsmaipari létesítmény, cigányzenével. Csecsemőotthoni rövid működésem során itt ül-

dőztük a főnővérrel az egyik kismamát, aki jobban szerette a csillogást, mint porontya szoptatását. Itt volt az ominózus fodrászat, ahol Miklós bácsi 3 forintért adott fazont a fejemnek, mielőtt kezdődött az iskola. A tér másik felén állt Orosz bácsi fabódéja, ahol nyáron



fagyaltot, télen sült gesztenyét és tököt lehetett kapni sovány pénzért. Itt van az Irodaház, városunk egykori büszkesége. A 3. emeleti nagyteremben ping-

pongoztunk. Jeles napokon pedig bálók voltak, öltönyös-nyakkendősök. Ma is áll az épület a suta, nagyra nőtt oszlopaival, de hogy mi van benne most, magam sem tudom.

Mi békeházi srácok, ahogy javult az idő, kint üldögéltünk a parkban; gusztáltuk a csajokat, megjegyzést tettünk a nőkre, játszottuk a nagyfiút. Persze ott volt szemben a Kisállomás, ahonnan bőven jutott utánpótlás. Itt találkozott a kisvasút és a Sóstóra menő városi vil-

lamos. Hej, azok a sóstói utak az erdőn át, a nyitott kocsikkal, a folyton nevető és csínytevésre vállalkozó kamaszokkal! Ezek a nagyfiúk ma már kis öregek lettek. Némelyikük az örök vadászmezőkön kergeti a csodaszarvast. Mások valahol messze sóhajtanak fel, ha visszagondolnak a hajdani csínytevésekre. Ma csak egy árva villamoskocsi áll me-

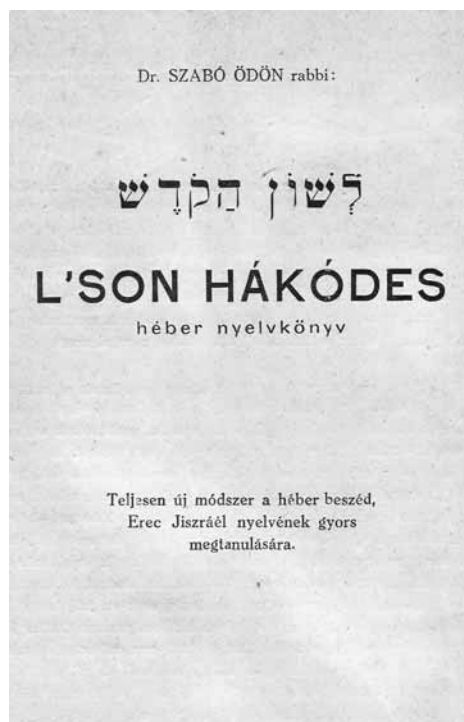
mentónak a tér közepén, és annak is kilopták a lámpáját. De hát a térnek más neve van, más sóhajokkal.

*Dr. Dolinay Tamás*

# MEGSÁRGULT LAPOK

## Nyelvlecke

Budapesten jelent meg **Dr. Szabó Ödön** rabbi héber nyelvkönyve „Erec Jisráél nyelvének gyors megtanulására”. Különbözőbb kommentár nem szükséges az alábbi részletekhez. A szöveg önmagáért beszél, hű adalékul szolgálhat egy korrajzhoz. A nagy tudású és sokoldalú szerzőről annyit, hogy életét Izraelben



folytatta, ahol Jeshurun Eljáhu néven több könyvet adott ki magyar nyelven.

**I. gyakorlat.** ...Az asztalon héber könyv van. Ki tanul héberül? Én elhagyom az egyetemet és E. J-be vándorlok. Mi ott akarunk dolgozni. Miért akarsz földet művelni E. J-ben? Mert nincs semmi reményem és céloom az egyetemen.

**IV. gyakorlat.** ...Ez zsidó hajó, és a kapitány s a matrózok mind zsidók... Ettetek valamit? Nem ettünk és nem ittunk semmit, mert nem volt pénzünk. Tehát éhesek vagytok? Mint a kutyák.

**X. gyakorlat.** ...Az új telepek körül minden éjjel bandák leselkednek. Csak éjszaka támadnak. Sok katonát megsebesítettek az arabok... A béke utolsó reménye is meghiúsult köztek és az arabok között.

**XI. gyakorlat.** ...Ma éjjel én küldtettem ki őrségre. Itt harcolni kell a kenyérrért, de testvérek között vagyunk... A középkorban nem üldözték úgy a zsidókat, mint napjainkban... A kisleányt Dávidnak neveztük nagybátyjáról, aki tavaly Tel-Amal mellett elesett.

A kiadás éve: 1939...

## „...van szerencsém bejelenteni...”

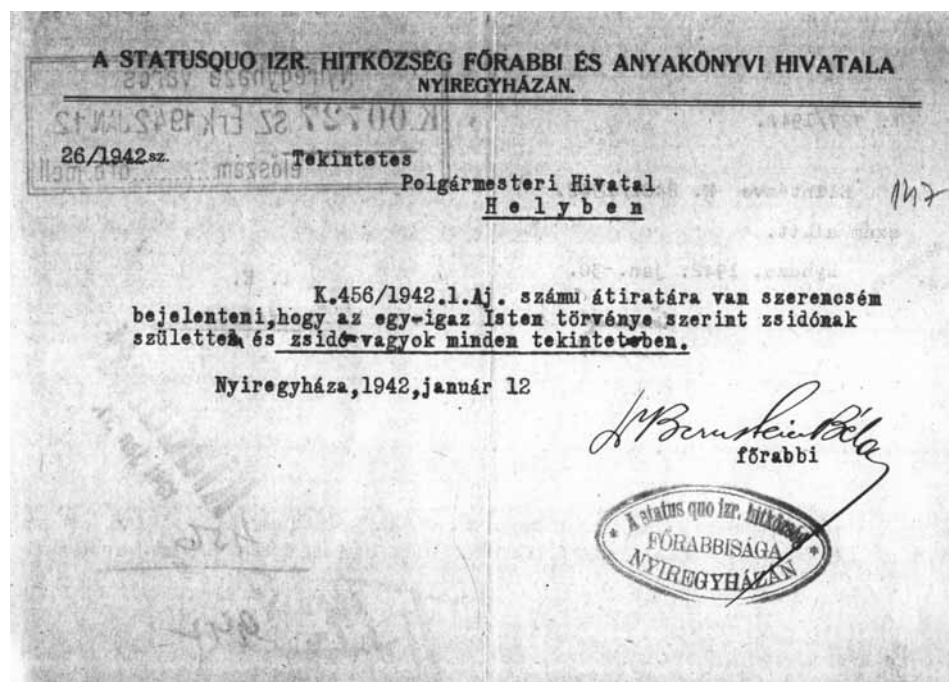
Elegáns. Megható. Mellbevágó. Tiszteletet keltő. Egy csöppet talán a Hivatallal (és a sorssal) csipkelődő. Nem tudni, milyen érzésekkel írta vagy diktálta ezeket a sorokat; nem tudni, nehéz szívvel vagy bizakodva írta alá merész betűvezetéssel. „Van szerencsém be-

jelenteni, hogy... zsidónak születtem és zsidó vagyok minden tekintetben.” Az utolsó négy szó így, aláhúzva. Mert zsidónak születni viszonylag egyszerű történés, de annak maradni, annak lenni minden tekintetben, az nem mindenkinek, az nem mindig sikerül. Illetve minden született zsidó nem is akar annak maradni. És aki akar, az sem biztos, hogy ilyen nemes tartással vállalja mások előtt. Mert hát ez – hit, vallás, származás – amúgy nem lehetne közügy. Egészen addig, amíg nem kötelezik az embert, hogy adja írásba, hogy nyilatkozzék, valljon színt, mivel „A zsidó törvényhatósági bizottsági és képviselőtestületi tagok, valamint a póttagok, továbbá a székesfővárosi kerületi választmányi tagok megbízatása a jelen törvény hatálybalépése napján megszűnik akkor is, ha a választhatóságra az 1939:4. törvénycikk 4. §-ában előírt feltételeknek megfelelnek” (1941. évi XIX. törvénycikk 2. §)

Bernstein Béla zsidónak vallotta magát „...az egy-igaz Isten törvényei szerint”. Mekkora elégtétellel olvasom most, 2014-ben ezeket az 1942-ben kelt sorait, a Polgármesteri Hivatalhoz címzett méltóságteljes választát! Mekkora büszkeséggel tölt el e sorokat olvastán!

Így is lehetett, így is lehet. Magasra emelt fejjel, egyenes gerinccel.

Somos Péter



Nagy Ferenc A nyiregyházi zsidóság pusztulása c. könyvéből

# VANNAK MÉG TANÚK XXI.

*Az első zsidók, akik főleg kereskedelemmel foglalkoztak, 1826-ban alapítottak hitközséget Hajdúszoboszlón. A hitközségnek, amely 1869-ben ortodoxnak nyilvánította magát, volt Chevra Kadisája, Talmud Tórája, éjszakai szállása és több segélyező egylete. Az első zsinagóga 1862-ban épült, de a gyarapodó közösség számára ez hamarosan kisméretűvé vált. Ezért 1895-ben (vagy 1896-ban) pompás, új zsinagógát avattak, majd 1900-ban kis téli imaház is épült. Ugyanekkor alakult meg a nőegylet és a leányegylet is. A helybéli zsidóság lélekszáma 1910-ben érte el maximumát, amikor 554 főt tett ki. Az első világháború harcaiban 19-en estek el, nevüket az 1927-ben leleplezett emlékmű őrzi. A hitközség élén 1919-től Katz Ármin rabbi állt.*

*Hajdúszoboszlón 1925-ben hőforrást találtak. Gyógyfürdő létesült, amelynek kifejlesztéséhez három zsidó orvos: Simon Gáspár, Molnár Gyula és Aszódi Miklós jelentős mértékben hozzájárult. Ezt követően sok szálloda és étterem nyitotta meg kapuját, közöttük több zsidó tulajdonú is.*

*Az 1941. évi népszámláláskor Hajdúszoboszló 17.669 lakosa közül 490 volt izraelita, ami 2,8 százalékos részarányának felelt meg. A hitközség akkori elnöke Grósz Imre kereskedő volt. 1942-ben a fiatal férfiakat behívták munkaszolgálatra. Akiket a keleti frontra irányítottak, azok közül az első telet csak kevesen éltek túl.*

*A hajdúszoboszlói zsidókat a debrecenieikkel együtt deportálták, egy részüket az ausztriai Strasshofba, 1944. június 27-én pedig az utolsó transzportot Auschwitzba.*

*A légerekből 180-an tértek vissza Hajdúszoboszlóra.*

*(Forrás: Randolph L. Braham: A magyarországi holokauszt földrajzi enciklopédiája, I. kötet. Park Könyvkiadó, Budapest, 2010, pp. 493-520, Halmos Sándor, Löwy Dániel)*

**A ma itt élő zsidók egyike Lévy Imréné Moskovits Piroska, akinek a története következik.**

1928. február 29-én születtem Beregszászon. Édesapám Moskovits Ignác (1877), édesanyám Eckstein Fáni (1890). Heten voltunk testvérek: hat lány és egy fiú.

Helén, Dóra, Jolán, Ida, Regina (Rózsina hívtuk), Piroska és Herman. Mindannyian Beregszászon születtünk és ott éltünk. Családunk nagyon vallásos volt. Szigorú kóser háztartást vezettünk, anyám kopasz volt, parókát viselt. Otthon csak zsidóul, vagyis jiddisül beszéltünk.

Ilyen nagycsalád mellett természetes volt, hogy édesanyám a háztartást vezette és nem dolgozott. Apám fiatal korában Máramaroszigeten a Káin családnál volt kereskedősegéd. A Káin család angró nagykereskedéssel foglalkozott, apám 26 évig dolgozott náluk, mint főintéző.

Általános iskolába Beregszászon jártam, nyolc általánost végeztem. Utána másfél évig egy női szabónál tanultam

kabátokat-kosztümöket varrni, de csak a kezdetekig jutottam el. A nővéreim is mind varrni tanultak. Helén és Jolán női ruha, Ida fehérenemű, Rózsi férfiruha készítést tanult. Helén 1936-ban férjhez ment Tiszabecsre, 1944-ben már volt egy első osztályos kisfia, Sanyika. Zsidó iskolába nem jártam, otthon tanultam meg héberül olvasni anyám egyik barátnőjétől. Ő tanította meg nekem az imákat, amelyeket ma is tudok, és ma is olvasok héberül.

Beregszászon nagyon sok zsidó élt. A fiatalok – különösen nyáron – szombaton összejöttek, sétáltak a korzón, moziba jártak. Az én szegény apám mindig mondta – zsidóul, persze –, hogy „a lábát kellene levágni annak, aki ebben a világban, amikor így bánnak a zsidókkal, szórakozni jár”.

Tegnap este néztem a televíziót és hallom, hogy egy történész arról beszél, hogy az 1941-es kamenyec-podolszkiji deportálás idegenrendészeti esemény volt. Nagyon szeretném elmondani annak a történésznek, hogy 13 éves voltam, amikor Dóra és Jolán testvéreimet 1941-

ben elvitték Kamenyec-Podolszkijba. Be kellett volna mutatni a nagykorú testvéreim születési papírjait, és szükségese voltak hozzá a nagyszülők iratai is. A községháza, ahonnan a nagyszüleink születési papírjait be lehetett volna szerezni, porig égett, minden irat megsemmisült, ezért nem kapták meg határidőre az iratokat. Így a családból a még ott hon lévő két nagykorú lányt, mint idegent érintette a kitoloncolás. Nagyon rendes volt a beregszászi rendőrfőnök, mert a családnak jón volt vele. Ez a Tarnaváry nevű rendőrfőnök mondta, hogy időt hagy, próbáljuk megszerezni az iratokat. A velünk szemben lakó ortopéd cipésznél bújt el a két nővérem. Egy idő múlva aztán mondta Tarnaváry, hogy nem lehet tovább várni, ha a lányokat nem viteti el, akkor a csendőrök az egész családot elviszik.

A két nővéreimet, Dórát és Jolánt az utolsó transzporttal 1941-ben kitoloncolták. Útközben küldtek egy lapot, hogy jól vannak, ennyit engedtek nekik, de semmi egyebet nem tudtunk meg róluk soha többé. Beregszászra senki nem jött vissza azok közül, akiket 1941-ben elvitték. Apám 1941-től egészen addig, amíg 1944-ben deportáltak mindnyájunkat, egy falat húst nem evett. Mindig azt mondta: „Hogyan tudnék én enni, amikor a gyerekeim ki tudja, hol éheznek”. Mondtuk neki, hogy ők már biztosan nem éheznek, mert nem élnek. Mindezt szerettem volna elmondani Szakály úrnak az idegenrendészeti eljárásról.

Aztán elkövetkezett 1944 áprilisa. Beregszászon a Vári féle téglagyárban alakították ki a gettót. Velünk a csendőrök emberségesen bántak, mert apám köztiszteletnek örvendő ember volt, így utoljára vitték be a családnkat. A szüleim, Ida, Rózsi, én és a kis Herman voltunk már csak otthon. Rózsina megengedték, hogy még egy ideig kint maradjon, ő hozott nekünk ennivalót a gettóba, amíg lehetett.

Idának az egyik ismerős csendőr azt mondta, adja oda az ékszereit, majd ő utánunk hozza, mert biztos szükség lesz rá később. A nővérem odaadta az ékszereket, amiket rögtön elvettek vol-



na tőlünk más csendőrök, így viszont a becsületes csendőr behozta utánunk a gettóba. Amikor bevagoníroztak bennünket, mindent elvettek, úgyhogy nem értünk vele semmit.

A téglagyárban azokban a csarnokokban helyeztek el bennünket, ahol a téglát és a cserepet szárították. Volt teteje, az oldalát pokrócokkal körbekerítettük, úgy éltünk, mint ma a hajléktalanok.



Piroska esküvői fotója

1944. május 17-én vagoníroztak be bennünket, május 20-án érkeztünk meg Auschwitzba. Három napig tartott az út a szörnyű vagonban.

Megállt a vonat, nem tudtuk, hova érkeztünk, azt sem tudtuk, miért. Először külön választották a nőket és a férfiakat. Utána a nőket szelektálták. A 14 éves kisöcsémet anyámmal az egyik oldalra, Idát, Rózsit és engem a másik oldalra állítottak, mi hárman együtt maradtunk. A hangszórók magyarul harsogták, hogy mindenki legyen nyugodt, álljon oda, ahova mondják, mert vasárnap a családok majd újból együtt lesznek.

Minket hármunkat kiválasztottak munkára. Leborotváltak, tetováltak. „A 6615” a számom, most is itt van a karomon.

Az „A” lágerbe kerültünk, ahol egy szlovák zsidó lány, Aliz volt a blockparancsnok.

Mikor eljött az első vasárnap, Alizt meg akartuk verni, mert hiába vártuk a családtagjainkat az ígéretnek megfelelően, nem jöttek, és mi sem mehettünk hozzájuk. Aliz meg kiabálta magyarul, hogy „mit akartok, nem értitek, hogy

kifüstölték őket?” Fenygegettük, hogy megverjük. Aztán az egyik nap valamit vinni kellett a krematórium mellé, és Aliz engem küldött egy szojvai lánnyal – persze német kísérettel –, és akkor minden megvilágosodott. Láttuk, hogy húzgálták a halottakat a krematóriumba. Nem akartunk hinni a szemünknek. Visszamentünk, mondtuk a többieknek: ne bántsátok Alizt, igazat mond.

tünk, amikor még fenn voltak a csillagok, álltunk a Zehlpappelen, és akkor feküdtünk, amikor már újból feljöttek. A Kanada az öt krematórium közvetlen közelében helyezkedett el. Az egyik olyan közel volt hozzánk, mint az út másik oldala.

Egy kis gyér erdő választott el bennünket attól a krematóriumtól, ahol a legtöbb halottat égették el. A krematóriumok már nem győzték, és a németek megépítettek egy nagy betongödrot, ott is égették a halottakat. Szinte nappali világosság volt éjjel is a lángoktól, és az a bűz, ami ott volt, az elmondhatatlan. Szörnyű volt, de akkor nem törődtünk semmivel, nem voltak érzelmeink, nem gondolkodtunk, csak tettük a dolgunkat gépiesen, fásultan.

Idu nagyon szépen varrt fehérneműket. Méry beajánlotta őt az egyik német tisztnek. Ida kapott egy szobát és varrt a németeknek, amiért kaptunk egy kis plusz ennivalót.

1945. januárban már közeledtek az oroszok Auschwitzhoz. Január 18-án adtak mindenkinek egy kenyert, egy pokrócot, és Birkenauból elindultunk gyalog az auschwitzi vasútállomáshoz, hogy bevagoníroznak bennünket. Mire odaértünk volna, az oroszok elfoglalták a vasútállomást, így visszafordítottak.

Három nap, három éjjel gyalogoltunk a januári szörnyű hidegben, míg találtunk egy olyan vasútállomást, ami még német kézen volt. Az egy darab kenyéren kívül nem kaptunk egy falat ennivalót sem, megállás nélkül mentünk, csupán éjfélkor volt fél óra pihenő. A keréknyomokból kanalaztuk ki a vizet, hogy a szomjunkat oltsuk.

Három nap múlva találtunk olyan vasútállomást, amit az oroszok még nem foglaltak el. Nyitott vagonokba szálltunk be. Mivel hármunknak három pokrócunk volt, egyet magunk alá tettünk, egyet a hátunk mögé, egyet a térdünkre raktunk. A vonatkozás is három nap, három éjjel tartott egy falat étel nélkül. Ránk fagyott a pokróc. Megérkeztünk Ravensbrückbe, ahol ponyvasátrak voltak. Rózsit már olyan állapotban volt, hogy ha nem kap enni, meghal. Persze napokig itt sem adtak semmit, kint álltam a ponyvasátor előtt, hogy figyeljem, hátha szerezhetek valami ennivalót. Jött az aufseherin, és a de-

Az „A” lágerből beosztottak bennünket Brezsinskára (németül Birkenau) az ágynemű elosztóba. Három hétig jártunk minden nap az „A” lágerből oda-vissza, majd mindhárman bentlakók lettünk. Ide Birkenaubra hozták a transzportok csomagjait, a különböző részlegek szortírozták a csomagokból a ruháneműt, a cipőket meg mindent. Ezt az elosztó részleget hívták Kanadának. Mi az ágyneműket válogattuk. Az ágynemű barakkban egy Méry nevű francia zsidó lány volt a vezető. Ő már évek óta ott volt Auschwitzban, hétszer volt lekopaszítva, mire mi odakerültünk. Méry dohányzott, és hogy ne szívjon túl sokat, nálam tartotta a cigarettáját. Én adtam neki, ha kért. Cigaretta a csomagokból került Mérynek. Itt a Kanadában jóban voltunk a Sonderkommandósokkal, akik adtak ezt-azt, hiszen ők szedték össze a csomagokat a vagonoknál, ők dolgoztak a krematóriumoknál. A ruhák között, a csomagokban mindig akadt valami, cigaretta, vagy egy darab kenyér, vagy más ennivaló.

Borzasztó keveset kaptunk enni, kis híg répalevest. Minden nap akkor kel-

rékszíjának a csatos végével végigvágott az arcomon. Jajgattam, hogy kifolyik a szemem, a német nő meg kiabált, hogy „Nem tudod, hogy ha jön az aufseherin, akkor vigyázzba kell állni?” Ezen az estén kaptunk egy kis moslékot, de az Rózsának életmentő volt.

Ravensbrückben három hétig voltunk, majd megfagyunk a téli hidegben, a sátrakban. Három hét múlva már rendes személyvonattal elvittek bennünket Mahlhofba. Dolgoztunk, én először árkot ástam. Minden fogolyra egy Wehrmacht katona vigyázott. Tudtam németül, meg oroszul is, mert Beregszászon senki sem volt egynyelvű.

Egyik napon az én Wehrmacht öröm kérdezi tőlem: „hány éves vagy, kislányom?” Mondom neki, hogy 17. Azt mondja nekem könnyes szemmel: „Jaj, kislányom, látod, itt kell nekem téged őriznem, amikor nekem is 17 éves kislányom van otthon”. Aztán később mondta, hogy „Na, ide figyelj, én most elmegyek, de dolgozz rendesen, hogy ha jön az aufseherin, nehogy baj legyen”. Kisvártatva visszajött, kenyeret hozott, de annyit, hogy még a testvéreimnek is jutott belőle.

Hát ilyen is volt a sok rossz mellett.

Mahlhofban voltunk olyan április végéig, majd újból elindultunk, és két nap gyaloglás után megérkeztünk Breslauba. Itt egy tanyán töltöttünk néhány napot, és itt szabadultunk fel. Bejöttek az amerikaiak, de csak keresztülmentek ezen a településen, minket végül az oroszok szabadítottak fel. Rendesek voltak, figyeltek ránk. A tanyán voltak tehenek, és az oroszok sorba állítottak bennünket, és reggel, délben, este adtak egy-egy csésze tejet. Ez volt a szerencsénk, hogy törődtek velünk, nem ettünk hirtelen sokat, mert az végzetes lett volna. Még tyúkot is zabráltak és húsleveszt főztek nekünk. Az az igazság, hogy akadtak közöttük zsidó katonák, akik vigyáztak, figyeltek ránk.

Aztán Breslau környékén az Elbán hajóra szálltunk. Motor nélküli bárka volt, a férfiak a partról tolták. Nem ment gyorsan, így aztán sokáig utaztunk. Közben elveszítettem a testvéreimet, mert ők a bárka után szekéren mentek tovább, én meg lemaradtam vagy öt beregszászi lánnyal. Jött egy orosz teherautó, ami az ellenkező irány-



Jutka, Kati és Zsuzsi

ba vitt bennünket, hiába magyaráztuk, hogy a többiek a másik irányba mentek. Aztán autóbusszal elvittek Prágába, ott voltam öt napot, majd megint busszal Pozsonyba, ahol ismét öt napot vártunk. Itt szálltunk vonatra és úgy jöttem haza Budapestre, ahol a Bethlen téren már várták a deportáltakat. Budapestről vonattal mentem haza Beregszászra. Hatvanban megállt a vonat, egyszer csak hallom, hogy valaki kiabál nekem: „Hazajött a testvéred, menjél te is haza”.

Mikor hazaértem Beregszászba, idegenek laktak a házukban. Az egyik szomszédunk adott szállást. Másnap elutaztam Tiszaújlakra a nővéremhez, majd visszamentem Beregszászba, aztán újból Tiszaújlakra. Közben lezárták a határt. Többet nem tudtam hazamenni, majd csak 1957-ben, Sztálin halála után. Rózsival és Iduval, akik Beregszászra később érkeztek, már a határ lezárása után, 12 év múlva találkoztunk.

Anyámmal és a kis Herman öcsémmel soha nem tudtam meg, mi történt.

Valaki, aki ismert bennünket és visszajött, elmondta, hogy apámat munkára választották, de csak két hónapig bírta.

Helén nővéremnek a kislfia, Sanyika az apai nagyanyjával ment a gázkamrába.

Helénnek visszajött a férje is. Ők 1956. után mentek ki Izraelbe, akkor már volt két gyerekük. 1956-ban, amikor volt a forradalom, Fehérgyarmaton laktak. Odaálltak a forradalmárok a kapujukba, hogy „na, gyere ki, te bűdös

zsidó” Ekkor határozták el, hogy nem maradnak tovább az országban.

Iduék rögtön, ahogy visszajöttek a lágerből, kimentek Izraelbe, Rózsai pedig Amerikába.

Én Tiszabecsen ragadtam, Helén nővérem és a férje tartottak. Hajdúszoboszlón működött a háború után Joint üdülő, ahova beutaltak. Itt Hajdúszoboszlón a fürdőben ismerkedtem meg Lévy Imrével. 1947. szeptemberben összeházasodtunk.

A férjem 1913. április 27-én született. Hatan voltak testvérek, ketten jöttek vissza, a férjem és egy nővére, akinek két gyermeke volt a háború előtt. Persze ők is odamaradtak, ahogy a férjem szülei is. Imre munkaszolgálatos volt, fakitermelésnél dolgozott Darnycán, eljutott Kijevbe is, majd ahogy az oroszok nyomultak előre, úgy jöttek visszafelé Magyarországra, és Budapesten érte a felszabadulás.

Semmi nélkül kerültünk össze a férjemmel itt, Hajdúszoboszlón, hiszen az ő családjától is elvettek mindent.

A kereskedelemben helyezkedtem el. Először a mozi büfét vittem, majd vendéglátói és üzletvezetői tanulmányokat folytattam, és ezzel a végzettséggel dolgoztam különböző kereskedelmi munkakörökben nyugdíjazásomig.

Három lányunk született: Jutka és az ikrek: Kati és Zsuzsi. A férjem is a vendéglátásban dolgozott, 1991. november 3-án halt meg.

Van hat unokám és tizenegy dédunokám. Huszonnégyen voltunk a legutóbbi családi esküvőn, azóta született a családban még három gyermek.

Kati lányom fia, Andris Finnországban él. Bekerültek egy olyan zsidó közegbe, hogy természetes számukra és a gyerekeik számára a zsidó életforma. A gyerekeik az óvodában tanulnak héberül is. Tomi unokám Londonban él, de ő is hazajön az ünnepekre Budapestre, a Bethlen téri zsinagógába, ahova én is járok. 1956-ig oly mértékben tartottam a vallást, hogy kóser háztartást is vezettem. 1956. után Hajdúszoboszlón mindehhez már nem voltak adottak a feltételek.

Rajtam kívül ma már talán négy-öt zsidó ember él itt, a régi virágzó zsidó élet pedig teljesen elsorvadt.

*Klein Éva*

# AL JAZEERA: MIÉRT NEM VESZNEK PÉLDÁT AZ ARAB ORSZÁGOK HADSEREGEI AZ IZRAELIRÓL?

**Az Al-Jazeera arab hírtelevízió nyilvánosan elismerte, hogy az izraeli haderő sokkal humánusabb, mint bármelyik arab hadsereg, valamint sokkal kevésbé kegyetlen, mint azt az elvileg objektív nyugati média ábrázolni szokta.**

A hírtvé egy korábbi műsorában nyilvánosan feltették a kérdést, hogy a Szír Had-sereg és szövetségese, a Hezbollah miért nem tanulnak az izraeli hadseregtől, amelyik nagy erőfeszítéseket tesz annak érdekében, hogy ne bombázza Libanon és a palesztin területek civilek lakta részeit.

A történetet Tom Gross oknyomozó újságíró, Közel-Kelet elemző karolta fel, akinek honlapján el is érhető a műsor.

Eddig jóval több, mint százezer ember vesztette életét a szíriai polgárháborúban,

sokan közülük a válogatás nélküli bombázások, valamint a polgári lakossággal szembeni túlkapások következményeként.

Bizonyítja, hogy az izraeliek nem hajtanak végre válogatás nélküli bombázásokat, hogy a Hezbollah harcosai a civilek által lakott területeket használják fedezékként, mert köztudott, hogy az izraeli légiere nem támadja azokat a részeket.

A műsor házigazdája méltatta, hogy Izrael vízágyúkat és gumilövedékeket vet be annak érdekében, hogy feloszlassa a

palesztin tüntetéseket, ellentétben azzal, ahogy a szír haderő használja a rakétákat.

Propagandisták gyakran állítják, hogy Izrael válogatás nélkül támad meg lakott területeket a palesztin részekben, és hogy a zsidó állam kegyetlen és szívtelen megszálló. Ezen állítások többször szalagcím-ként jelennek meg a világ más részein is.

Az Al-Jazeera műsora után adódik a kérdés: Ha még az arab média zászlóshajójának számító csatorna is elismeri az igazságot Erec szándékait és módszereit illetően, és átlát a hamis vádaskodásokon, vajon a vezető nyugati média miért nem teszi ugyanezt?

*A cikket az israeltoday.co.il honlapon 2014. 01. 23-án megjelent tartalom alapján Sugár Károly szerkesztette.*

## NYUGODTAK AZ IZRAELI OLIMPIKONOK

**A szocsi olimpia tíz fős izraeli csapatának vezetője bízik az oroszokban. A Shin Bet (izraeli belbiztonsági szolgálat – a szerk.) szorosan együttműködik az orosz hatóságokkal.**

A biztonsági szolgálat egyik szóvivője azt nyilatkozta a „The Times of Israel” újság kérdésére válaszolva, hogy a szervezetnek „nagyon-nagyon jó kapcsolatai vannak az orosz szolgálattal”. Miközben Izrael mindig úgy gondolja, hogy delegációi nagyobb fenyegetéseknek vannak kitéve, „nincs semmi különös” felkészülni való a február 7-én kezdődő játékok előtt. Ezzel egyetértésben Vlagyimir Shklar, aki az ötfős izraeli csapatot vezet, úgy nyilatkozott, hogy „bízunk az orosz biztonsági szolgálatban [...] az oroszok hermetikusan lezárták az olimpiai falut”.

Az AP hírügynökség három lehetséges öngyilkos merénylet forgatókönyvét vázolta fel. Mindhárom potenciális merénylet elesett muszlim fegyveresek özvegyei, akik bosszút akarnak állni. Egyikükről, Ruzanna Ibragimováról úgy tudják, megérkezett Szocsi városába.

December végén Dagesztánban csaptak le muszlim terroristák, és egy nemrég közzétett felvételen fogadkoznak, hogy a játékok alatt további erőszakos tetteket hajtanak majd végre.

Vlagyimir Putyin orosz elnök, aki egyébként nagyon sokat tett azért, hogy ők rendezhessék meg az olimpiát, az ABC News hírszolgálatának tett interjújában elmondta: Oroszországnak „megvannak a megfelelő eszközei”, hogy megvédje a sportolókat, a nézőket, valamint a rendőrséget. A titkosszolgálatokat felkészítették arra, hogy megtegyenek „mindent, ami szükséges”.

Az ország miniszterelnök-helyettese, Arkagyij Dvorkovics elmondta, hogy 40.000 fős biztonsági személyzetet vezényeltek a helyszínre.

Ez nem igazán nyugtatta meg az amerikai törvényhozókat. A Michigan államot képviselő Mike Rogers republikánus képviselő, a Szenátus Külügyi Hírszerző Bizottságának vezetője szerint az oroszoknak kooperatívabbnak kellene lenniük, jelentette a CNN hírtelevízió. A Fehér Ház úgy nyilatkozott, hogy Obama és Putyin telefonon egyeztettek, amikor is az amerikai elnök felajánlotta teljes segítségüket.

Mike Morell, a CIA igazgatóhelyettese úgy véli, hogy „(az oroszok) alapvetően nem akarják elismerni, hogy nincs teljes ellenőrzésük a helyzet felett, és talán segítségre lenne szükségük”.

Ezen aggodalom ahhoz vezetett, hogy néhány amerikai jégkorongjátékos arra kérte családtagjait, ne legyenek jelen a játékokon. Az amerikai sícsapat pedig egy magáncéget fogadott fel, hogy álljon elő további biztonsági és evakuációs tervvel arra az esetre, ha bekövetkezik egy katasztrófa – jelentette az NBC.

Izraelben az 1952-es Helszinki Játékok óta a Shin Beth feladata, hogy megvédje olimpikonjait. Ez volt az első olimpia, amin a zsidó állam részt vett. Vezetők nem hozták nyilvánosságra, milyen előkészületek történtek. (Münchennel ellentétben) zárt ajtók, helyszínen lévő biztonsági tisztek mind részei a biztonsági procedúrának. Hangsúlyozták, hogy a küldöttség kicsi, és az oroszok „teljesítették elvárásainkat”.

A korábbi Szovjetunóból származó Andrea Davidovich és Evgeni Krasnapolsky jégkorcsolya páros, Alekszej Bicsenko jégkorcsolyázó, Vladislav Bykanov rövidpályás gyorskorcsolyázó, valamint a belga születésű Virgile Vandepuut sielő csak arra koncentrálnak, hogy minél jobb eredményt érjenek el.

*Mitch Ginsburg 2014. január 24-én a timesofisrael.com honlapon megjelent írása alapján a cikket Sugár Károly szerkesztette.*

# MEGHÍVÓ

A Nyíregyházi Zsidó Hitközség  
**2014. március 9-én vasárnap**  
**16.00 órai kezdettel tartja**  
 ez évi közgyűlését, amelyre  
 szeretettel meghívja a hitközség tagjait.

**Napirendi pontok:**  
 a 2013. évi zárszámadás ismertetése,  
 a 2014. évi költségvetés benyújtása.

*A közgyűlés után rendezzük meg a halvacsorával  
 egybekötött  
 Zájin ádár ünnepséget.*

Kérjük, részvételi szándékát március 3-ig jelentse be  
 a hitközség telefonszámán: 06-42-417-939  
 vagy e-mail címén: nyirzsido@gmail.com

Hitközségi tagok és hozzátartozóik számára  
 a vacsora ingyenes.

## PURIM

**Március 16-án vasárnap**  
 hitközségünk  
**purimi ünnepséget rendez.**  
 16.00 órától  
 Megila olvasás,  
 utána zenés műsor.

Minden érdeklődőt szeretettel  
 várunk!



### TEMETŐI NYITVA TARTÁS

**Március 31-ig: vasárnaptól csütörtökig**  
**9-től 12 óráig**

**Április 1-től: hétfőtől csütörtökig**  
**9-től 16 óráig,**

**vasárnap 9-től 12 óráig.**

**Sürgős esetben hívható tel.: 30-490-0084**



## PESZACHI IMAREND

### Peszach I:

április 14. hétfő 18.30: mincha, maariv  
 19.00: Széder este  
 április 15. kedd 8.30: sachrit

### Peszach II:

április 15. kedd 19.00: mincha, maariv  
 április 16. szerda 8.30: sachrit

### Peszach VII:

április 20. vasárnap 19.00: mincha, maariv  
 április 21. hétfő 8.30: sachrit

### Peszach VIII:

április 21. hétfő 19.00: mincha, maariv  
 április 22. kedd 8.30: sachrit – mazkir!

A peszachi kóser élelmiszerek megrendeléséről érdek-  
 lődjön irodánkban személyesen, telefonon vagy e-mail-  
 ben (lásd impresszum). Rendelésüket legkésőbb márci-  
 us 31-ig adhatják le.

### KÓSER

**borok, italok,  
 sütemények, fűszerek,  
 konzervek, édességek kaphatók:**

Budapest, Dob u. 35. (az Ortodox Hitközség épületében).

Nyitva: hétfőtől csütörtökig 8.00-17.00,  
 pénteken 8.00-13.00 óráig.

Tel.: 06-1344-5165; 06-20-318-0640



## SÓFÁR

A Nyíregyházi Zsidó Hitközség folyóirata  
 Postacím: 4400 Nyíregyháza, Mártírok tere 6.  
 E-mail: sofarujsag@gmail.com  
 Tel./Fax: (36)-42-417-939 • Web: www.sofar-ujsg.hu  
 Számlaszám: OTP 11744003-20331427  
 Szerkesztők: Dr. Klein Éva és Sárosi György  
 Főszerkesztő: Somos Péter • Felelős kiadó a Nyíregyházi Zsidó Hitközség.  
 Typográfiai munkák: Talpas Sándor (www.talpasdesign.hu)  
 Készült a Gprint Iroda digitális nyomdájában  
 (4400 Nyíregyháza, Szabolcs u. 7/A)  
**A folyóirat ingyenes!**